

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası

Arif Əsədullayev

ƏHSƏN DADAŞOVUN RƏNGLƏRİ

Metodik vəsaiti

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZIRLIYI
ÜZEYİR HACIBƏYLİ ADINA BAKI MUSIQİ AKADEMİYASI

ARIF ƏSƏDULLAYEV

ƏHSƏN DADAŞOVUN RƏNGLƏRİ

Metodik vəsaiti

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Elmi-Metodik Şurası «İncəsənət» bölməsinin
04.03.2011-ci il tarixli iclasının qərarı ilə təsdiq
edilmişdir (protokol № 6)

“ADİLOĞLU”
Bakı - 2011

Tərtib edən:

Arif Murtuza oğlu Əsədullayev
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının professoru, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

Redaktor:

Şəfiqə Alxas qızı Eyvazova
Azərbaycan Milli Konservatoriyasının professoru,
xalq artisti

Rəyçilər:

Oqtay Məmmədağa oğlu Rəcəbov,
Rusiya Pedaqoji və Sosiooji Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, pedaqoji elmlər doktoru, əməkdar müəllim, bəstəkar

Ağa Səlim Sahib oğlu Abdullayev
Azərbaycan Milli Konservatoriyasının professoru,
xalq artisti

Vamiq Məmmədəli oğlu Məmmədəliyev
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin «Musiqi sənəti» fakültəsinin dekanı, dosent, əməkdar artist.

Aslan Kazım oğlu Məmmədov
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının «Azərbaycan xalq musiqisinin tarixi və nəzəriyyəsi» kafedrasının baş müəllimi, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

*Hörmətli müəllimim
Əhsən Dadaşovun
anadan olmasının 90 illiyinə ithaf edirəm*

Arif Murtuza oğlu Əsədullayev

«Əhsən Dadaşovun rəngləri» metodik vəsaiti. Bakı, «Adiloğlu» nəşriyyatı, 2011, 30 sah.

Müəllifdən

Azərbaycan xalq musiqisini qoruyub gələcək nəsillər üçün ən azı olduğu kimi saxlamaq hər bir vətəndaşın mütləq borcudur. Xüsusən xalq musiqi ifaçıları, elm xadimləri bu müqəddəs işin öhtesindən layiqincə gəlməlidirlər.

Azərbaycanda peşəkar musiqi təhsilinin banisi, görkəmli bəstəkar və elm xadimi Üzeyir Hacıbəylinin ideyalarından Azərbaycanın bərəkətli torpağı, pak suyu və səfali havası kimi qidalanan xalq musiqisi ifaçıları bu müqəddəs varlığın ruhu qarşısında vicdanla çalışırlar. Ölkəmizdə tələb olunan münbət şəraitin yaradılmasına xidmət və qayğısını əsirgəməyən, Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin ideyalarını layiqincə davam və inkişaf etdirən respublikamızın prezidenti, Cənab İlham Heydər oğlu Əliyevin, eləcə də Azərbaycanın birinci xanımı, Millət Vəkili, Heydər Əliyev fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın rolu və əməyi danılmazdır. Bakı şəhərində «Muğam mərkəzinin» yaradılması və musiqicilərin istifadəsinə verilməsi nəinki xalqımızın, hətta Azərbaycanı ziyarətə gələn bütün dünya musiqi ictimaiyyətinin sevincinə səbəb olmuşdur. Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə ölkəmizdə keçirilən muğam müsabiqələri, «Muğam» ifaçılarının I və II beynəlxalq müsabiqəsi xalqların və millətlərin qan yaddasına yazılın milli mədəniyyətimizin tarixidir.

Azərbaycan muğamlarının, təsnif və rənglərinin çox kamil və istedadlı davamçısı olan, respublikamızın əməkdar artisti, yaradıcılıq eşqi ilə yüksək ifaçılıq zövqünün sintezini peşəkarlıqla yaranan mahir tar ifaçısı Əhsən Dadaşovun (1924-1976) yazdığı musiqi nümunələri (muğam rəngləri) bəstəkar və musiqişunaslarımız üçün çox qiymətli istinad mənbəyidir. Xalq musiqisi ifaçıları (əsasən muğam ifaçıları) Əhsən Dadaşovun yaratdığı bu musiqi parçalarından daim istifadə edirlər.

Respublikamızda muğam ifaçılığı, muğam elmi inkişaf etdikcə Əhsən müəllimin yazdığı bu muğam rənglərinin dəyəri, tutduğu mövqe həmişə yüksək qiymətləndiriləcəkdir.

Mən altı ilə yaxın Əhsən Dadaşovun yaratdığı və rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri ansamblında kamança ifaçısı olaraq çalışmışam. 35 ilə yaxındır ki, Əhsən Dadaşovun adını əbədiləşdirən «Xatirə» xalq çalğı alətləri ansamblında (rəhbəri xalq artisti Adil Bağırov) solist kimi çalışıram. İstər Əhsən müəllimin sağlığında, istərsə də «Xatirə» xalq çalğı alətləri ansamblının tərkibində dəfələrlə bu rənglərin ifaçısı olmuşam.

Əhsən Dadaşovun bəstələdiyi bu muğam rənglərini nota salmaqla əbədiləşdirərək, mənim əziz və müqəddəs müəllimimə olan pak məhəbbətimin təzahürü, vətəndaşlıq borcudur.

Onu da qeyd etməliyəm ki, «Şur» və «Segah» rənglərini görkəmli müğənnimiz, xalq artisti mərhum İslam Rzayev təsnif kimi ifa etmişdir və bu gün də bir çox xanəndələrimiz bu təsnifləri ifa edirlər.

İlk dəfə segah təsnifini xalq artisti, professor Ramiz Zöhrabov nota salmışdır. (Рамиз Зохрабов, Азербайджанские Теснифы, с.150, Москва – Всесоюзное издательство «Советский композитор» - 1983)

Azərbaycan bəstəkalıq məktəbinin görkəmli nümayəndəsi, xalq artisti, professor Səid Rüstəmovun «Rənglər məcmüəsi» I dəftər və «Rənglər məcmuəsi» II dəftərindən sonra Əhsən Dadaşovun bəstələdiyi və tərəfimizdən nota alınan «Əhsən Dadaşovun rəngləri» metodik vəsaiti, bəstəkar və musiqişünaslar, elecə də xalq musiqisi ifaçıları üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Qeyd etməliyəm ki, bu rənglər səsləndirdikləri tonallıqlarda (fortepiano üçün) nota salınmışdır.

Arif Əsədullayev

*Üz. Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
Professoru, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru*

Rast rəngi (giriş)

solo f-no

Andante cantabile

f

tr

attacca

Rast rəngi

S. Allegro

f

1.

2.

Fine mf

Vilayəti -dilkəş rəngi

Andante

A musical score for a single instrument, likely a flute or piccolo, featuring five staves of music. The key signature is A major (three sharps). The tempo is marked 'Andante'. The music consists of continuous eighth-note patterns with various grace notes and slurs. The dynamics change from forte to piano across the staves. The first staff ends with a fermata over the eighth note. The fifth staff concludes with a dynamic marking of $\geq p$.

Vilayəti -dilkəş rəngi-(kürdü)

Moderato

The music is composed of eight staves, each containing a sixteenth-note pattern. The first staff begins with a dotted half note followed by a sixteenth-note pattern. The second and third staves show a repeating pattern of eighth and sixteenth notes. The fourth and fifth staves feature sixteenth-note patterns with grace notes. The sixth and seventh staves show sixteenth-note patterns with grace notes. The eighth staff concludes with a sixteenth-note pattern.

Şur rəngi

Largo

p

pp   *ff*

mf

attacca

Tutti

The image shows a page of sheet music for a solo instrument, possibly flute or oboe. It consists of six staves of musical notation. The first four staves are in G major (one sharp) and the last two are in F# major (two sharps). The music begins with a series of eighth-note patterns. Staff 1 ends with a fermata over the last note. Staff 2 features sixteenth-note patterns with grace notes. Staff 3 continues the sixteenth-note patterns. Staff 4 starts with a forte dynamic and includes a ritardando instruction ('rit.') followed by a trill instruction ('tr'). Staff 5 begins with a dynamic 'p' (pianissimo) and includes another trill instruction ('tr'). Staff 6 concludes with a trill instruction ('tr') and a fermata over the last note.

Rəhab rəngi

11

Moderato

The sheet music consists of twelve staves of musical notation for flute. The key signature is A major (two sharps). The time signature starts at 2/4. Measure 1: Flute 1 starts with a forte dynamic (f) on the first note. Measures 2-3: Flute 2 enters with eighth-note patterns. Measure 4: Flute 1 continues with sixteenth-note patterns. Measures 5-6: Flute 2 continues with eighth-note patterns. Measure 7: Flute 1 begins a melodic line with eighth and sixteenth notes. Measures 8-9: Flute 2 continues with eighth-note patterns. Measure 10: Flute 1 begins a melodic line with eighth and sixteenth notes. Measures 11-12: Flute 2 continues with eighth-note patterns.

tr

3

tr

Fine

solo

ad libitum

tutti

Tempo I

tr

3

tr

tr

3

tr

tr

3

tr

3

Segah rəngi-1

13

Moderato

The musical score for "Segah rəngi-1" is composed of five staves of music. The key signature is four sharps, and the time signature is 2/4. The tempo is indicated as "Moderato". The first staff begins with a measure of eighth notes followed by sixteenth-note patterns. The second staff continues with similar patterns. The third staff introduces a trill (tr) over a sixteenth-note pattern. The fourth staff features dynamics: dynamic "p" followed by "mf", then "f", and finally "mf" again. The fifth staff concludes with a "rit." (ritardando) and ends with an "attacca" (attack) instruction.

Segah rəngi - 2

Ad libitum

The sheet music consists of eight staves of musical notation. The key signature is five sharps. The time signature is 2/4. The music includes various note heads, stems, and rests. Performance instructions such as 'tr' (trill) and '8vb' (octave below) are included. Measure numbers 9 and 3 are indicated above the second staff.

Sheet music for a solo instrument, likely flute or oboe, featuring eight staves of musical notation. The music is in G major (three sharps) and common time.

The notation includes:

- Staff 1: Measures 1-2. Measure 1 starts with a eighth note followed by a sixteenth-note grace. Measure 2 ends with a trill over the last two notes.
- Staff 2: Measures 3-4. Measure 3 starts with a eighth note followed by a sixteenth-note grace. Measure 4 ends with a trill over the last two notes.
- Staff 3: Measures 5-6. Measure 5 starts with a eighth note followed by a sixteenth-note grace. Measure 6 ends with a trill over the last two notes.
- Staff 4: Measures 7-8. Measure 7 starts with a eighth note followed by a sixteenth-note grace. Measure 8 ends with a trill over the last two notes.

Performance instructions:

- 'tr' (trill) appears above the first note of each measure.
- '6' (sixteenth note) appears above the first note of the third staff.
- '8va' (octave up) appears below the first note of the fifth staff.
- 'attacca' appears at the end of the eighth staff.

Segah rəngi - 3

Allegro moderato

Segah rəngi - 4

S. Allegretto

The musical score consists of six staves of music. Staff 1 starts with a treble clef, a key signature of four sharps, and a 2/4 time signature. It features eighth-note patterns with grace notes. Staff 2 begins with a dynamic *p*. Staff 3 continues the rhythmic pattern. Staff 4 contains a section labeled "solo". Staff 5 shows a melodic line with eighth-note pairs and sixteenth-note figures. Staff 6 concludes with a dynamic *p*.

Musical score for string quartet, page 18, featuring six staves of music:

- Staff 1:** Treble clef, 6 sharps. Dynamics: piano, forte, piano, forte. Articulation: trill.
- Staff 2:** Treble clef, 6 sharps. Dynamics: piano, forte, piano, forte.
- Staff 3:** Treble clef, 6 sharps. Dynamics: piano, forte, piano, forte.
- Staff 4:** Treble clef, 6 sharps. Dynamics: piano, forte, piano, forte.
- Staff 5:** Treble clef, 6 sharps. Dynamics: piano, forte, piano, forte. Articulation: trill.
- Staff 6:** Treble clef, 6 sharps. Dynamics: piano, forte, piano, forte. Articulation: rit., sforzando. Markings: 1., 2., sub.

Performance instructions:

- tutti** (Staff 5)
- solo** (Staff 1)
- (8)...** (Staff 6)
- Fine** (Staff 6)

Zabul rəngi

Allegro moderato

tr

solo tutti

1.

2.

tutti

1. 2.

Çahargah rəngi (giriş) -1

Moderato

13

attacca

Çahargah rəngi -2

Allegro

mf(p)

1.

Sheet music for piano, page 21, featuring six staves of musical notation. The music is in common time and consists of six staves, likely for two hands. The key signature is A major (three sharps). The notation includes various note heads, stems, and accidentals such as naturals, sharps, and flats. Measure numbers 21 through 26 are indicated above the staves. The first staff begins with a dynamic of *tr*. The second staff starts with a dynamic of *tr*. The third staff starts with a dynamic of *tr*. The fourth staff starts with a dynamic of *tr*. The fifth staff starts with a dynamic of *f*. The sixth staff starts with a dynamic of *f*.

Çahargah rəngi-3

Moderato. Tempo di valse

The sheet music consists of 12 staves of musical notation, each starting with a treble clef and a key signature of three sharps (G major). The time signature is 3/4 throughout. The music is labeled "Moderato. Tempo di valse". The notation includes various note values such as eighth and sixteenth notes, rests, and dynamic markings like forte (f), piano (p), and accents. The melody is primarily in the upper register of the treble clef staff, with occasional lower notes and harmonic support from the bass clef staff.

Bayatı Şiraz rəngi

Moderato

mf(f)

Fine

♩

Şüstər rəngi-1

Moderato

The musical score consists of nine staves of music for a string instrument, likely a cello or double bass. The key signature is A major (two sharps). The time signature is 8/8. The tempo is indicated as **Moderato**. The score begins with dynamic **p**, followed by **pp**. It includes several slurs and grace notes. Staff 2 features a trill. Staff 3 has a dynamic **mf** and a **solo** section. Staff 4 shows a melodic line with eighth-note patterns. Staff 5 is labeled **tutti**. Staff 6 features a dynamic **mf** and a **solo** section. Staff 7 includes dynamics **pizz.** and **arco**. Staff 8 includes dynamics **f**, **pizz.**, and **arco**. Staff 9 concludes with a melodic line.

tr tr tr

tutti

f

p

ff

p

p

Coda

poco a poco rit.

ppp

Şüşter rəngi-2

Allegro

Şüstər rəngi-3

Allegro moderato

The sheet music contains ten staves of musical notation for a single instrument. The key signature is G major (two sharps). The time signature is 6/8. The tempo is Allegro moderato. The music is divided into sections by measure lines and bar numbers. The first staff starts with a sixteenth-note pattern. The second staff begins with a trill. The third staff starts with a eighth-note pattern. The fourth staff starts with a sixteenth-note pattern. The fifth staff starts with a eighth-note pattern. The sixth staff starts with a sixteenth-note pattern. The seventh staff starts with a eighth-note pattern. The eighth staff starts with a sixteenth-note pattern. The ninth staff starts with a eighth-note pattern. The tenth staff starts with a sixteenth-note pattern.

Hümayun rəngi

Andante

The musical score consists of ten staves of music. Staff 1 starts in G major (6/8 time) with dynamic *mf*, followed by *tr*. Staff 2 begins with *f*, followed by *tr*. Staff 3 ends with *f ff*, followed by *tr*. Staff 4 ends with *tr*. Staff 5 ends with *tr*. Staff 6 starts with *8:6*, followed by *8:6*, and ends with *f*. Staff 7 ends with *tr tr tr tr tr*. Staff 8 ends with *tr tr tr tr tr*. Staff 9 starts with *solo ad libitum*. Staff 10 starts with *Coda Tempo I tutti*, followed by *rit.*

Mündəricat:

Müəllifdən.....	3
Rast rəngi (giriş).....	5
Rast rəngi.....	6
Vilayəti-dilkəş rəngi	7
Vilayəti-dilkəş rəngi (kürdü).....	8
Şur rəngi	9
Rəhab rəngi.....	11
Segah rəngi-1.....	13
Segah rəngi-2.....	14
Segah rəngi-3.....	16
Segah rəngi-4.....	17
Zabul rəngi	19
Çahargah rəngi (giriş)-1	20
Çahargah rəngi-2	20
Çahargah rəngi-3	22
Bayatı Şiraz rəngi.....	23
Şüstər rəngi-1.....	24
Şüstər rəngi-2.....	26
Şüstər rəngi-3.....	27
Hümayun rəngi.....	28
Mündəricat	29

ARİF ƏSƏDULLAYEV

**ƏHSƏN DADAŞOVUN
RƏNGLƏRİ**

Metodik vəsaiti

Not qrafikası: Yavər Sərdar oğlu Nemətli

Dizayner: Rafael QASIMOV

Çapa imzalanmışdır: 06.04.2011

Kağız formatı: 60x84 1/8

H/n həcmi: 3,75 ç.v.

Sifariş: 58

Sayı: 200

Kitab «ADİLOĞLU» nəşriyyatında
nəşre hazırlanmış və ofset üsulu ilə çap edilmişdir.

Ünvan: Bakı şəh., Şərifzadə küç., 202

Tel.: 418 68 25, 433 00 43; (050) 593 27 77

Web: www.adiloglu.az;

E-mail: adiloglu2000@gmail.com

Arif Murtuza oğlu Əsədullayev

1949-cu il yanvar ayının 17-də Bakının Buzovna qəsəbəsində, ziyanlı ailəsində anadan olmuşdur.

A.Əsədullayev ilk musiqi təhsilini 10 sayılı Maştağa musiqi məktəbində almışdır.

A.Əsədullayev 1966-ci ildə Asəf Zeynalli adına Bakı orta ixtisas musiqi məktəbinin, xalq çalğı alətləri şöbəsinin kamança sinfinə daxil olur və 1970-ci ildə fərqlənmə diplomu ilə, 1970-ci ildə Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının xalq musiqisi kafedrasının kamança sinfinə daxil olur və 1975-ci ildə ali məktəbi müvəffəqiyətlə bitirir.

1963-cü ildən ifaçılıqla məşgul olmağa başlayan A.Əsədullayev 1969-cu ilə kimi M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında, 1969-cu ildən sonra isə əməkdar artist Əhsan Dadaşovun rəhbərlik etdiyi x.ç.a. ansamblında solist kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Azərbaycan xalq musiqisinin təbliğatçısı və layiqince tərənnümçüsü olan istedadlı kamança ustası Arif Əsədullayev dönyanın 20-dən artıq ölkəsində Azərbaycan xalq musiqisi ifaçısı adını şərəflə qorumuşdur.

A.Əsədullayev "Muğam-68" respublika müsabiqəsində müşayətçi kimi iştirak etmiş, 1983-cü ildə Fransada keçirilən XXVI beynəlxalq folklor festivalının, 1984-cü ildə Avstriyada keçirilən beynəlxalq folklor festivalının və 1985-ci ildə Moskvada keçirilən tələbə və gənclərin XII ümumdünya festivalının iştirakçısı və diplomantı olmuşdur.

A.Əsədullayevin ifasında Şur, Şüstər, Rahab, Hümayun, Çahargah, Bayati-Şiraz və bir çox muğamlar Azərbaycan Dövlət Teleradio qapalı səhmdar cəmiyyətinin səsyazma fondunda saxlanılır.

A.Əsədullayev zəngin müşayətçilik təcrübəsinə malik sənətçidir.

1967-ci ildə ifaçılıqla bərabər pedagoji fəaliyyətlə də məşgul olan A.Əsədullayev 1997-ci ildən bu günə kimi Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasında xalq musiqisinin tarixi və nəzəriyyəsi kafedrasında (müəllim, baş müəllim, dosent) professor vəzifəsində çalışır.

Pesəkar ifaçı və təcrübəli pedagoq A.Əsədullayev bir çox tədris proqramlarının, elmi məqalələrin, "Çahargah" dəstgahı adlı tədris video-filminin(1999), N.Əliyevin anadan olmasına həsr olunmuş "N.Əliyev-70"CD-nin, Azərbaycan instrumental muğamları "Hümayun", "Bayati-Şiraz-2003", "Rast", "Çahargah"-2005, "Şur", "Şüstər" və "Zabul segah"-2006, "7 İstrumental Muğamlar"-2009 və "Xarici ölkə bəstəkarlarının kamança ilə fortepiano üçün işlənmiş iri həcmli əsərləri"-2011 adlı dərs vəsaitlərinin müəllifidir.

Arif Əsədullayev Azərbaycan instrumental muğamlarını nota salan ilk ustad kamança ifaçısı və muğam bilicisidir.

A.Əsədullayev 2007-ci il mart ayının 16-da professor Ramiz Zöhrabovun rəhbərliyi ilə "İstrumental muğamlar və onların ifaçılıq məziyyətləri" adlı dissertasiya işini müvəffəqiyyətlə müdafiə etmiş, 17.00.02.-"Musiqi sənəti" ixtisası üzrə Sənətşünaslıq namizədi (sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru) alimlik dərəcəsinə yiyələnmişdir.

Həyat yoldaşı respublikanın xalq artisti, prezident təqaüdçüsü, ilk qadın solist kamança ifaçısı, professor Şəfiqə Eyvazova Azərbaycan Milli Konservatoriyasında çalışır. Ata-anası kimi Mehri qızı da kamança ifaçısıdır və hal-hazırda Milli Konservatoriyanın müəllimidir. Nəsrin qızı isə Azərbaycan Neft Akademiyasının məzunu, dövlət qulluqçusudur.